

Smluvní pokuta

Máte své závazky nejen správně ale i dostatečně zajištěny? Přidejte ke smlouvě smluvní pokutu! Můžete ji sjednat v rámci svých obchodních vztahů pro případ porušení jakékoliv povinnosti.

Účastníci obchodních závazkových vztahů si mohou mezi sebou ujednat **smluvní pokutu** pro případ porušení jakékoliv povinnosti vyplývající ze smlouvy. Smluvní pokuta je jedním ze zajišťovacích institutů a je obecně upravena v ustanoveních § 544 až § 555 ObchZ. Platí i pro obchodní závazkové vztahy s doplňující úpravou ustanovení § 300 až § 302 ObchZ.

Uplatnění smluvní pokuty jako zajišťovacího institutu a její efektivnost jsou limitovány solventností závazné strany. U nesolventního dlužníka ani smluvní pokuta nebude mít význam pro uspokojení pohledávky věřitele. Věřitelé by měli vždy uvážit při sjednávání smluvní pokuty, zda bude dostatečným zajišťovacím institutem k případné výši budoucího závazku dlužníka s přihlédnutím i k jeho osobě (např. k rozsahu podniku, k atraktivnímu předmětu podnikání, pověsti na trhu apod.).

Smluvní pokuta jako zajišťovací institut pro případ porušení závazků ze smluvních vztahů **se považuje za vedlejší úmluvu** v souvislosti s uzavřenou smlouvou.

I když smlouva zajištěná smluvní pokutou není uzavřena v písemné formě (pro daný typ smlouvy není písemná forma zákonem stanovena a nebyla projevem vůle stran smlouvu uzavřít v písemné formě), **úmluva o smluvní pokutě má písemnou formu předepsanou vždy**. Je běžné, že takovéto ujednání již obsahuje sama smlouva, v níž je uzavřen základní závazek. Nic nebrání tomu, aby písemná dohoda o smluvní pokutě byla ujednána i samostatně.

V ujednání o smluvní pokutě se jeden z jejich účastníků zavazuje vůči druhému z účastníků smlouvy k **plnění pro případ porušení smluvních povinností**. Smluvní pokuta, což již vyplývá z tohoto pojmu, je vždy sjednána dohodou účastníků závazkového vztahu, oproti penále stanoveného při porušení povinností vyplývajících z právních předpisů.

V ujednání o smluvní pokutě musí být nepochybně stanoveno, **za jaké porušení závazku se smluvní pokuta sjednává**.

Zákon umožňuje, jak vyplývá i z pojmu „smluvní“, aby smluvní pokutu dohodli účastníci podle vlastního uvážení. V písemném ujednání o smluvní pokutě musí být **vždy stanovena její výše**. Ta však nemusí být určena pouze **konkrétní částkou**, i když je to obvyklejší. Může být určena **procentem z ceny** (je to běžné např. u smlouvy o dílo). Může být ujednána i jiný způsob výpočtu smluvní pokuty. Smluvní pokuta **ne musí být vždy hrazena jen v penězích**. Může být jako smluvní pokuta stanoveno i naturální plnění, které ovšem musí být ocenitelné v penězích.

Smluvní pokuta může být vázána na okolnosti, které podle povahy případu považují účastníci závazkového vztahu za významné, ale v době uzavření dohody nejsou ještě známe, např. je-li stanovena částka, ze které se vypočítává smluvní pokuta, určena v cizí měně, pak bude rozhodný devizový kurs platný v době splatnosti smluvní pokuty. Vždy musí být výše smluvní pokuty v dohodě o ní v případě porušení závazku stanovena tak, aby při jejím uplatnění byla zcela nepochybná její výše.

Je-li mezi účastníky smlouvy sjednána smluvní pokuta pro případ porušení smluvní povinnosti, je ten účastník smlouvy, který povinnost poruší, zavázán pokutu zaplatit, a to i když oprávněnému účastníku porušením smluvní povinnosti nevznikne škoda. **Věřitel je oprávněn domáhat se náhrady škody** přesahující smluvní pokutu, jen když to je dohodnuto. Uhrazením smluvní pokuty neznamená pro povinného zproštění povinnosti splnit závazek ze smlouvy, což znamená, že **zaplacením smluvní pokuty závazek nezaniká**.

Závazek z dohody o smluvní pokutě je považován za **akcesorický závazek**, tzn., že se jeho existence a důsledky váží na hlavní závazek. Nedojde-li ke vzniku hlavního závazku, nemohou nastat účinky ujednání o smluvní pokutě, které mělo zajišťovat plnění smluvních povinností. Smluvní pokuta oproti zástavní smlouvě nezajišťuje plnění z uzavřeného závazku, ale donucuje osobu povinnou plnit ze vzniklého závazku.

Odstoupení od smlouvy v obchodních závazkových vztazích se nedotýká nároku na zaplacení smluvní pokuty. Pro obchodní závazkové vztahy **neplatí ustanovení § 545 odst. 3 ObchZ**, podle kterého dlužník nemá povinnost platit smluvní pokutu přesto, že byla sjednána, pokud porušení povinností zajištěné smluvní pokutou nezavinil. Zavázaný účastník je povinen smluvní pokutu zaplatit, i když oprávněnému účastníku porušením té povinnosti, která je smluvní pokutou zajištěna, žádná škoda nevznikla.

Občanský zákoník **nedává možnost, aby soud snížil smluvní pokutu**, která je nepřiměřeně vysoká. Naproti tomu v obchodních závazkových vztazích **toto právo soudu přísluší**, podle kogentního ustanovení § 301 ObchZ. Soud může v obchodních závazkových vztazích snížit smluvní pokutu, pokud v konkrétním případě dospěje k závěru, že smluvní pokuta je nepřiměřeně vysoká s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti. Soud může přihlídnout při posuzování přiměřenosti či nepřiměřenosti výše smluvní pokuty především k výši ceny, jejíž zaplacení bylo smluvní pokutou zajištěno.